

حجت الاسلام وحدتی آراسته

دبیر مجمع مشورتی نظام مسائل استان قم

تحلیل راهبردی بعضی از ابعاد جنگ تحمیلی ۱۲ روزه توسط رژیم صهیونیستی

در طول دوازده روز نبردی که با حمله نظامی ناگهانی رژیم صهیونیستی به خاک جمهوری اسلامی ایران آغاز شد و با مداخله مستقیم ایالات متحده آمریکا تشدید گشت، جامعه ایران شاهد پدیده‌ای نادر از تحولات هم‌زمان در عرصه‌های نظامی، فرهنگی، دینی، آموزشی، سیاسی، اقتصادی و روانی بوده است. اگرچه رشادت دلاورمردان نیروهای مسلح در این تجاوز به خاک ما، اجازه نداد تا زبان‌های فیزیکی گسترده‌ای به زیرساخت‌های اصلی کشور وارد شود، اما حوادث و دامنه اثرات فراتر از میدان نبرد، لایه‌های مختلف زیست‌جهان جمعی ما را به چالش کشید و اکنون نیازمند بازخوانی اجتناب‌ناپذیر و تحلیل راهبردی است.

از منظر و بعد فرهنگی

این جنگ نه تنها موجب احیای روحیات انقلابی در اذهان عمومی شد، بلکه یک بازتعریف نمادین از هویت ملی را رقم زد؛ هویتی که استقلال، مقاومت و خوداتکایی را به عنوان مولفه‌های بنیادین بازشناسی نمود و شاید در آینده‌ای نزدیک، شاهد موج جدیدی از آثار هنری نظیر رمان‌ها، فیلم‌ها و کلیپ‌های بلند و کوتاه اجتماعی به بازنمایی قهرمانی‌های فردی و جمعی در برابر این تجاوز وحشیانه رژیم صهیونی باشیم و در عین حال هنرهای تجسمی با تمرکز بر نمادهای پایداری و ایثار، رنگ و بویی تازه گرفت که چند نمونه از آن، در همان ۱۲ روز به ثمر نشست.

این جنگ تحمیلی و کوتاه، منجر به احیای خاطره دفاع مقدس در اذهان عمومی شده و شاید اگر کمی ادامه پیدا می‌کرد، نشانه‌های این احیاء را با وضوح بیشتری در جامعه شاهد می‌بودیم، و باید اذعان نمود، همین ۱۲ روز، روحیه مقاومت و گفتمان وحدت ملی را تقویت کرده است و هم‌زمان، مقدمات بازتعریف هویت فرهنگی در جامعه به جریان افتاده است که در آن مفاهیم همبستگی‌آوری مانند استقلال، مقاومت و خوداتکایی پررنگ‌تر شده‌اند. در عرصه هنر و ادبیات، تولیدات فرهنگی به سمت مضامین دفاعی و مقاومت سوق پیدا کرده‌اند.

در حوزه ابعاد دینی

گفتمان جهادی و شهادت‌طلبی بیش از پیش در مناسک، رسانه‌ها، برنامه‌های مذهبی و منابر، طنین‌انداز شد. تکیه بر روایت‌های اصیل شیعی و تأکید بر پیوند میان مقاومت مادی و معنوی باعث شد که محورهای گفت‌وگو تغییر یابند و مفاهیمی چون «جهاد» و «دفاع از خود» جای خود را در بیانیه‌ها و سخنرانی‌ها مستحکم سازند. این روند با پرسش‌هایی از سوی برخی علمای حوزه و دانشگاه همراه گشت و آنچه مردم بدان گرایش پیدا نموده بودند، در میان جامعه نخبگانی هم منعکس شد؛ پرسش‌هایی درباره امکان تلفیق گفتمان مقاومت با پیش‌نیازهای گفت‌وگو میان مسلمانان، و قرار گرفتن ایشان در یک صف، همچنین اهمیت تقویت جامعه مدنی و لزوم ایجاد همبستگی حول محور ولی فقیه در جامعه و حتی جهان اسلام و نیز نسبت عمیق این مباحث با آموزه‌های اجتماعی-سیاسی اسلام. همچنین تأکید بر الگوهای مقاومت و تقویت دیپلماسی فرهنگی و نرم در همه سطوح و تصویر ایران اسلامی در میان جوامع اسلامی

نظام آموزشی کشور نیز، بی‌آنکه وقفه‌ای بلندمدت در فرآیند تحصیلش ایجاد شود، می‌بایست وارد مسیر بازنگری محتوایی شود. دروس جدیدی با عنوان «مطالعات امنیت ملی»، «مهارت‌های تاب‌آوری در بحران»، «آشنایی با تهدیدات نوین سایبری» و «کاربست حقوق بین‌الملل دفاعی» به عنوان بخشی از یک واحد درسی در دستور کار قرار گیرند تا دانش‌آموزان و دانشجویان با مفاهیم بنیادین دفاع کشور و چالش‌های روز در قرن بیست‌ویکم آشنا شوند. از سوی دیگر، ضرورت آموزش مهارت‌های نرم‌افزاری و دیجیتال برای مقابله با جنگ‌های سایبری و اطلاعاتی، برنامه‌ریزی برای تقویت سواد رسانه‌ای و توانایی نقد و تحلیل محتوای فضای مجازی را برجسته ساخته است.

در عرصه سیاست داخلی

موفقیت نسبی نیروهای مسلح در کنترل بحران و بازپس‌گیری تحرکات دشمن، موجی از اعتماد عمومی به نهاد دولت و ارتش ایجاد کرد؛ امری که به تقویت اجماع ملی انجامید. اما در کنار این یگانگی که اگر رهایش سازیم موقت خواهد بود، جریان‌های منتقد از کم‌کاری در دیپلماسی پیشگیرانه و فقدان اجماع قوی در سطح کارشناسی برای پیشگیری از تنش یاد کردند. فضای تقابل احتمالی میان طیف‌های محافظه‌کار و اصلاح‌طلب، مبتنی بر تحلیل متفاوت از نحوه مدیریت بحران، نباید به تقابل شدید در رسانه‌ها و محافل غیر نخبگانی بدل گردد. در سطح بین‌المللی نیز شاهد بازآرایی جبهه‌ها بودیم؛ اتکا به حمایت برخی قدرت‌های منطقه‌ای نظیر روسیه، چین و سایر بازیگران همسو در خاورمیانه در مقابل ادامه فشارهای غرب، چالشی جدی برای سیاست خارجی ایران پدید آورده است. چالشی که نیازمند بازطراحی جدی سیاست خارجی ایران و شاید نیازمند اعطای اولویت دوم به امنیت و رو آوردن به فرهنگ است.

ابعاد اقتصادی پس از جنگ

هرچند در زیرساخت‌های کلان آسیب ندید، اما در دو جبهه تحریم‌های تازه غرب و اختلال در زنجیره‌های تامین جهانی، این امکان وجود داشت که با بحران مواجه شود. پس از این ۱۲ روز، نوسانات نامعقول تورم اقلام اساسی و حتی ارز، ممکن است زندگی روزمره اقشار کم‌درآمد را به چالش بکشد. در چنین شرایطی، تسریع اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، حرکت به سمت تولید داخل کالاهای استراتژیک و توسعه ظرفیت‌های صادرات غیرنفتی در دستور کار قرار بگیرد. اما تحلیل‌گران اقتصادی هشدار می‌دهند که بدون اصلاحات ساختاری نظیر شفافیت قوانین کسب‌وکار، حذف مقررات زائد و افزایش جذابیت برای سرمایه‌گذاری خارجی، این اقدامات تنها به‌صورت کوتاه‌مدت موفق عمل خواهند کرد.

ابعاد روان‌شناختی

نگاه به ابعاد روان‌شناختی این نبرد کوتاه اما پرتراکم نیز قابل‌تأمل است. آمار مراجعه به خدمات روان‌درمانی آنلاین و مراکز بهداشت روانی می‌بایست مورد ملاحظه قرار گیرد و پژوهش‌های میدانی در افزایش و یا عدم افزایش سطح اضطراب، افکار منفی نسبت به آینده و تمایل به انزوا تحلیل‌های انتزاعی برخی تحلیل‌گران را به چالش خواهد کشید و آینده را دقیق‌تر ترسیم خواهد نمود. گروه‌های فرهنگی و سازمان‌های مردم‌نهاد با برگزاری کارگاه‌های تاب‌آوری اجتماعی، جشنواره‌های امید و نمایشگاه‌های هنری و سایر مراسمات امیدآفرین، می‌بایست تلاش کنند فضا را برای بازگشت به آرامش روانی فراهم کنند. در این میان، اهمیت نقش شبکه‌های حمایتی محله‌ای و خانواده‌ها در پیشگیری از بروز آسیب‌های اجتماعی بیش از پیش مشخص شد.

در سطح منطقه‌ای

رونمایی از تحرکات جدید گروه‌های مقاومت هم‌پیمان با ایران، تصویر امنیتی غرب آسیا را دستخوش تغییر کرد. این گروه‌ها، با اتکا به تجربه عملیات و زیرساخت‌های لجستیکی ایران، توانستند ظرفیت‌های نظامی خود را ارتقا دهند و نفوذ خود را در خاک‌شان افزایش دهند. این امر علاوه بر افزایش پیچیدگی‌های امنیتی، فرصت‌هایی برای بازتعریف نقش ایران به عنوان حامی رسمی جریان‌های مقاومت در معادلات قدرت غرب آسیا و حتی جهان را فراهم آورده است.

اکنون پرسش تعیین‌کننده این است که چگونه می‌توان از این آزمون دشوار، الگویی فراگیر و چندبعدی برای تقویت تاب‌آوری ملی استخراج کرد؛ مدلی که با اتکا به قوت‌های فرهنگی، دینی و اجتماعی کشور، هزینه‌های انسانی و اقتصادی را به حداقل برساند و زمینه‌ساز پویایی بیشتر در عرصه‌های علمی، فناوری و دیپلماسی نرم ایران گردد. در مسیر پاسخ به این پرسش، ترکیب دقیق راهبردهای فرهنگی-اجتماعی، آموزشی-پژوهشی، اقتصادی-تحلیلی و سیاسی-دیپلماتیک امری ضروری است تا توان ملی نه تنها بازسازی شود، بلکه برای مواجهه با چالش‌های روزافزون جهانی آماده گردد؛ ان شاء الله.

